

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชนตำบลดอนกอก

โดย นายอาทิตย์ เม็ดไธสง

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นแกนนำหลักในการแก้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีโดยได้กำหนดโดยยุทธศาสตร์ “ลดพยาธิใบไม้ตับการจืดมะเร็งท่อน้ำดีวาระคนอีสาน” ซึ่งได้ต่อยอดแนวคิดสุขภาพพอเพียงตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ และสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับคนอีสานและประเทศ ผ่านมุมมองแบบบูรณาการเป็นองค์รวมในบริบทแวดล้อมที่กว้างขวาง การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน ที่มีความชัดเจนของเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงอย่างมีคุณภาพ เพื่อการมีสุขภาพที่ดีของคนอีสาน ด้วยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนสังคม และภาค ให้ก้าวไปสู่ระบบสุขภาพพอเพียงและสังคมอยู่เย็นเป็นสุข และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยหนึ่งในเป้าหมายยุทธศาสตร์นั้นคือการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับโดยการให้ชุมชน ภาครัฐ บ้าน และโรงเรียนมีส่วนร่วม ให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่การป้องกันการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนดังนั้นการวิจัยการพัฒนารูปแบบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความสำเร็จตามความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างและขยายองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในแต่ละแห่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในชุมชน ตำบลดอนกอก
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในชุมชน ตำบลดอนกอก
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในชุมชน ตำบลดอนกอก

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงพรรณนาและการวิจัยเชิงทดลองในสภาพจริง โดยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนา และการทดลองในสภาพการณ์จริง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วยประชาชนกลุ่มเสี่ยง ประชาชนที่เคยป่วยด้วยโรคพยาธิใบไม้

ดับ และกลุ่มคนสนับสนุนได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน ๗๒ คนในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการป้องกันและควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านโรคพยาธิใบไม้ตับ ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการโรคพยาธิใบไม้ตับในระดับกรม ระดับเขต ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ดำเนินการ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกึ่งทดลองในสภาพจริงประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำนวน ๔๐ คน และประชาชนจำนวน ๒๔๐ คนโดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบกลุ่มละ ๑๒๐ คน การวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ การสรุปผลการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมป้องกันการพยาธิใบไม้ตับจากข้อมูลในการวิจัยในระยะที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเชิงสาเหตุของประชาชนในการมีพฤติกรรมการไม่ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ อันเนื่องมาจากประชาชนขาดปัจจัยเชิงสาเหตุดังต่อไปนี้

๑. การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ
๒. การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับ
๓. การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ
๔. การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ
๕. สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ
๖. ความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

ตอนที่ ๒ รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชนประกอบด้วย องค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะของรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับเป็นรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับที่มุ่งเน้นการบูรณาการเข้าสู่งานประจำ และสามารถเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ที่แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ เน้นการพัฒนาศักยภาพของ อสม. โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ โดยระยะที่ ๑ บูรณาการเข้ากับกิจกรรมโรงเรียน อสม. ที่มีอยู่แล้วในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ระยะที่ ๒ ระยะดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพโดย อสม.ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ในระยะที่ ๑ ไปจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนรายครัวเรือน โดยระยะที่ ๒ บูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเยี่ยมบ้านของ อสม. ที่มีอยู่แล้วในบทบาทหน้าที่ของ อสม.

๒. จุดมุ่งหมายของรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังนี้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

(๑) เพื่อเสริมสร้างการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ พร้อมทั้งความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับต่อไป

(๒) เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชน เพื่อส่งผลให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนำทักษะที่ได้รับไปจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไปประชาชนทั่วไป

(๑) เพื่อเสริมสร้างการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ พร้อมทั้งความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับต่อไป

๓. เนื้อหาสาระของรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับการจัดเนื้อหาหลักสูตรเน้นการประยุกต์ใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุดังกล่าวด้วยกระบวนการสุศึกษา ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น ดังนี้เนื้อหาสำหรับอสม.เน้นการเสริมสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุตามแบบแผนความเชื่อทางด้านสุขภาพได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ร่วมกับทักษะการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนเนื้อหาสำหรับ ประชาชนเน้นการเสริมสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุตามแบบแผนความเชื่อทางด้านสุขภาพได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

๔. กิจกรรมที่ใช้ในรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในระยะที่ ๑ ระยะพัฒนาศักยภาพ อสม. โดย วิทยากร ซึ่งหมายถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ ศึกษาคู่มือวิทยากร การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับด้วยตนเอง และดำเนินการพัฒนาศักยภาพ อสม. ในระยะที่ ๑ โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น เกมส์VDO กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกทักษะ เป็นต้นในระยะที่ ๒ ระยะดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพโดย อสม. ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ในระยะที่ ๑ จากวิทยากร ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนราย

ครัวเรือน โดยศักยภาพที่ได้รับจากการพัฒนาในระยะที่ ๑ ร่วมกับการศึกษาคู่มือ อสม. ในการดำเนินงานเพื่อ การป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชนด้วยตนเอง ที่ประกอบด้วยสื่อสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ คู่่มือประชาชนและภาพพลิก ชุด “คนอีสานปลอดโรคพยาธิใบไม้ตับ” โดยใช้กิจกรรม เช่น การแลกเปลี่ยน เรียนรู้โดยใช้สื่อภาพพลิก การจัดการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นต้น

๕. แนวทางการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิ ใบไม้ตับการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ มี ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การประเมินผลลัพธ์เชิงกระบวนการ เป็น กระบวนการดำเนินการเพื่อการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ โดยแบบบันทึกกิจกรรมในคู่มือวิทยากร และคู่มือ อสม. พร้อมทั้งการ สัมภาษณ์วิทยากร อสม. และประชาชนที่ได้ใช้รูปแบบฯ

(๒)การประเมินผลลัพธ์สุดท้าย เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์สูงสุดที่คาดหวังหรือที่ต้องการให้เกิดขึ้น ใน รูปแบบฯครั้งนี้ คือ การประเมินทั้งปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม และการประเมินพฤติกรรมในการป้องกันโรค พยาธิใบไม้ตับ

ตอนที่ ๓ ผลของการใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับรูปแบบการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชนที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นแบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ ระยะพัฒนาศักยภาพ อสม. และระยะที่ ๒ ระยะดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สุขภาพโดย อสม. ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้รายครัวเรือนให้แก่ประชาชน จึงสามารถสรุปผลการ ทดลองได้เป็น ๒ ส่วนดังนี้ระยะที่ ๑ผลการวิจัยพบว่าอสม.กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค พยาธิใบไม้ตับการรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการ ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชัก นำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติ พฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ดีขึ้นกว่าก่อนการ ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกัน โรคพยาธิใบไม้ตับ ในระยะที่ ๑ ระยะพัฒนาศักยภาพ อสม. มีประสิทธิผลทำให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวแปรด้านความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ระยะที่ ๒ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มทดลองมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ ความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมในการ ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สิ่งชัก นำสู่การปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ความเชื่อในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติ พฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ดีขึ้นกว่าก่อนการ ทดลอง และดีขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๐๑ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ในระยะที่ ๒ระยะการดำเนินการของ อสม. ที่ได้รับการ

พัฒนาศักยภาพ ไปจัดกระบวนการเรียนรู้รายครัวเรือนให้แก่ประชาชน มีประสิทธิผลทำให้ ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวแปรด้านความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายผลการวิจัย สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายโดยการผลักดันการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นบทบาทสำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการผลักดันให้มีการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับโดย อสม. ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่การป้องกันการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน สามารถนำกระบวนการวิจัยแลผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทาง ในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้แก่ประชาชน ตั้งแต่กระบวนการค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุ กระบวนการเสริมสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุ เพื่อให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพมีประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมเสี่ยงหรือโรคและภัยสุขภาพอื่นๆได้

๓. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติการนำรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดควรดำเนินการในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงเดือนที่สามารถใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ ก่อนประชาชนจะมีพฤติกรรมการบริโภคปลาน้ำจืดดิบในช่วงหน้าร้อน ถึงแม้พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มาจากปลาน้ำจืดดิบจะอยู่ในทุกช่วงเวลา แต่ช่วงเวลาดังกล่าวน่าจะมีผลกระทบสูงสุดต่อการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมประชาชน พร้อมกันนั้นช่วงเวลาอื่นผู้ซึ่งรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ ทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอสม. ต้องมีภารกิจในการดำเนินการในโรคและภัยสุขภาพอื่น ดังนั้นในการนำรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯไปใช้ ควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑) การนำรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชนไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญควรศึกษารายละเอียดประกอบของลักษณะของรูปแบบ จุดมุ่งหมายของรูปแบบ เนื้อหาสาระของรูปแบบ กิจกรรมที่ใช้ในรูปแบบ และแนวทางประเมินประสิทธิผลของรูปแบบให้เข้าใจในทุกขั้นตอนก่อนการนำรูปแบบไปใช้

๒) รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในชุมชน เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ โดยหน่วยงานสาธารณสุขโดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้ ไปใช้ได้โดยตรง เนื่องจากมีการเสนอรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนและเพียงพอในทุกองค์ประกอบของรูปแบบการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งผลผลิตของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งคู่มือวิทยากร คู่มือ อสม. คู่มือประชาชน และภาพพลิกสำหรับเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้

๓) ควรออกแบบการกำกับติดตามประเมินผลเพื่อให้การนำรูปแบบไปใช้ได้มีประสิทธิผลและมีความยั่งยืนและต่อเนื่อง

๔.) ข้อเสนอแนะสำหรับ การวิจัยครั้งต่อไป

๑) การวิจัยครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สามารถทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับที่ดีขึ้น ดังนั้นควรมีการศึกษาและติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ ในระยะยาว เช่น เมื่อระยะเวลาผ่านไปเท่าใด ที่ประชาชนจะต้องได้รับกิจกรรมเพื่อให้พฤติกรรมมีความคงทนและยั่งยืนต่อไป

๒) การวิจัยครั้งนี้ พบปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล ดังนั้นควรมีการศึกษาปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมและออกแบบกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามปัจจัยเชิงสาเหตุที่ค้นพบ

๓) การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาในชุมชนชนบทแต่จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มามีปลาน้ำจืดดิบ อยู่ในประชาชนกลุ่มเสี่ยงทั่วไป จึงควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น ชุมชนกึ่งเมือง ชุมชนเมือง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทต่อไป

บรรณานุกรม

๑. กนกภรณ์ เกตุพรหม. (๒๕๓๘). เปรียบเทียบความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคพยาธิใบไม้ตับ ระหว่างผู้ติดเชื้อและไม่ติดเชื้อ ในตำบลน่าน้อย อำเภอน่าน จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
๒. กรมควบคุมโรคติดต่อ. (๒๕๔๔). การควบคุมโรคหนองพยาธิตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙). รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่องโรคติดต่อปรสิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. โรงแรมโซฟิเทลราชาออคิต, ขอนแก่น.
๓. กรมควบคุมโรคติดต่อ. (๒๕๔๕). ปรสิตหนองพยาธิทางการแพทย์และปฏิบัติการ. กระทรวงสาธารณสุข : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.เกษม อาจภม. (๒๕๔๗). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับและศักยภาพในการควบคุมและป้องกันพยาธิใบไม้ตับของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลโพหนองอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ. ภาคนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, คณะสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
๔. ชาญชัยณรงค์ ทรงคาศรี, สงัด เจริญรบ, ไพโรจน์ สีใสและสินวล พลบำรุง. (๒๕๔๖). ความชุกของโรคพยาธิและความรุนแรงพยาธิใบไม้ตับพยาธิปากขอจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี ๒๕๔๔. กลุ่มระบาดวิทยาสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต๖ :ขอนแก่น.
๕. นิमित มรกตและเกตุรัตน์ สุขวัจน์. (๒๕๔๖). พยาธิใบไม้ตับ. ปรสิตรวิทยาการแพทย์โปรโตซัวและหนองพยาธิ. โครงการตำราคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๓๔๕-๓๖๑.
๖. บุญจันทร์ จันทร์มหา. (๒๕๔๓). พฤติกรรมการติดเชื้อโรคพยาธิใบไม้ตับ : การศึกษากรณีตำบลบึงเนียม อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น. ภาคนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

๗. ประภาศรี จงสุขสันติกุล. (๒๕๔๔). การควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ. รายงานการสัมมนาวิชาการ เรื่อง:โรคติดต่อปรสิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ภาควิชาปรสิตวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.